

Suomen Lakimiesliitto
Uudenmaankatu 4–6 B
00120 Helsinki

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

Lausunto: Luonnos hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Seksuaalirikoksia koskeva rikoslain 20 luku on ollut viimeksi uudistettavana vuonna 2011, jolloin on muutettu muun muassa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia lainkohtia. Kuten 1.6.2011 voimaantulleessa lainmuutoksessa, myös nyt esitetyssä on pyrkimyksenä koventaa rangaistusasteikkoja, laajentaa ankarammin rangaistavien tekemuotojen soveltamisalaa sekä lisätä seksuaalirikosten kriminalisointeja entisestään.

Seksuaalirikossääntelyä uudistettaessa on syytä muistaa, että rikoslain perimmäinen tarkoitus ei ole muokata kansalaisten yleisiä moraalisia käsityksiä, vaan pyrkiä estämään vakavia seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuvia tekoja. Seksuaalirikoksia koskevaa sääntelyä ei voida myöskään irrottaa seksuaalista käyttäytymistä koskevista yhteiskunnallisista virtauksista. Lainsäätäjältä edellytetään siten kykyä asialliseen ja objektiiviseen harkintaan ryhdyttäessä rikosoikeuden perusteisiin käyviin muutoksiin seksuaalirikosten kohdalla.

Onko sukupuoliyhteyteen pakottamisesta syytä luopua lainsäädännössä?

Rikoslain yleinen systematiikka sisältää kolmiportaisen jaotuksen tietyn rikoksen vakavuusasteen mukaan, mikä näkyy rikoslajeittain pääsääntöisesti kolmena itsenäisenä rikoslain pykälänä. Nyt tästä perusratkaisusta ollaan luopumassa raiskausrikoksen kohdalla. Luopuminen sukupuoliyhteyteen pakottamisesta itsenäisenä tunnusmerkistönä on omiaan hämärtämään käsitystä siitä, että myös raiskausrikosten kirjo on huomattava ja joukkoon mahtuu myös objektiivisesti arvioiden lajissaan vähemmän moitittavia tekoja.

Vaikka ehdotetussa rikoslain 20 luvun 1 §:ssä on edelleen alennettu rangaistusasteikko, muutos johtaisi siihen, että rikosnimike on kaikkien tekojen kohdalla sama eli "raiskaus". Rikosnimikkeellä on huomattava informaatioarvo paitsi suhteessa julkisuuteen, myös muun muassa rikosrekisterissä sekä teon rikosoikeudellisen moitittavuuden ilmentäjänä. Nimikkeenä "sukupuoliyhteyteen pakottamista" voidaan pitää vakiintuneena ja tekotapaa kuvaavana.

Riittävä ja esityksessä perusteltu uudistus on nykyisen rikoslain 20 luvun 3 §:n muuttaminen siten, että tunnusmerkistöstä poistetaan viittaus väkivallan käyttämiseen. Käytännössä sukupuoliyhteyteen pakottaminen on tälläkin hetkellä teko, jossa väkivaltaa ei ole ollut tarpeen käyttää, vaan pelkkä väkivallan uhka on riittänyt lamaannuttamaan rikoksen uhrin ja alistumaan teon kohteeksi.

Lakimiesliitto pitää perusteltuna uudistuksena myös sitä, että sukupuoliyhteyteen pakottamisen vähimmäisrangaistus korotetaan vastaamaan 1.6.2011 voimaantulleeseen lainmuutoksen rangaistusasteikkoja. Vaikka rangaistusasteikkojen koventaminen ei voi olla itsetarkoituksellista, on johdonmukaista korottaa myös aikuisiin kohdistuvien seksuaalirikosten vähimmäisrangaistusta, kun näin on toimittu jo alle 16-vuotiaita asianomistajia koskevan rikoslain 20 luvun 6 §:n kohdalla.

Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä?

Esityksen toinen keskeinen uudistus on seksuaalisen häirinnän kriminalisoiminen omaksi lainkohdaksi. Uudistus on sinänsä perusteltu, koska tällä hetkellä osa seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuvista teoista joudutaan keinotekoisesti käsittelemään muiden rikosnimikkeiden kuten kunnianloukkauksen perusteella.

Esitykseen sisältyy kuitenkin vakava ongelma sikäli, että tunnusmerkistössä viitataan hyvin yleisesti tekoon, joka on omiaan loukkaamaan seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Käytäntö on osoittanut, että varsinkin monenlaisista teoista voidaan väittää niiden olevan seksuaalisesti värittyjä. Rikoslain 20 luvun 10 §:n 2 momentti sisältää jo nykyisellään asianmukaisen määritelmän seksuaaliselle teolle eikä esityksestä ilmene riittävän painavia perusteita sille, miksi esityksessä 5a §:ssä ei ole täsmennetty teko tapaa viittaamalla tähän yleiseen seksuaalisen teon määritelmään. Tätä näkemystä voidaan perustella vielä sillä, että mikäli teko tapaa on jokin seksuaaliselle teolle epätyypillinen, voidaan tekoa yleensä arvioida jonkin muun rikoslain tunnusmerkistön perusteella (kunnianloukkaus tai pahoinpitely). Ei ole tarkoituksenmukaista laajentaa seksuaalirikosten soveltamisalaa tekoihin, joiden kytkentä seksuaalisuuteen on etäinen ja tulkinnanvarainen.

Syyteoikeuden uudelleenjärjestelyt

Esityksessä ollaan luopumassa mahdollisuudesta, että asianomistaja voi tahdonilmaisullaan vaikuttaa syyttäjän syyteoikeuteen vakavampien seksuaalirikosten kohdalla. Tältä osin esityksessä on pohdittu vakuuttavasti eri vaihtoehtojen aiheuttamia mahdollisia ongelmia. Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa esityksestä tältä osin.

Helsingissä 13.9.2013

Jorma Tilander
Toiminnanjohtaja